

אתר דעת * לימודים * גיליון 20 * תשפ"ה * 2024-25

על סדר הקריאות בתורה בימי הפסח

רחמים שר שלום

התלמוד (מגילה לא.) מביא הצעות לקריאת התורה בימי הפסח. לסיום מובאים שם דברי אביי (מאחרוני האמוראים) שמעיד על הנהוג בימיו לקרוא בכל יום משמונת ימי הפסח קטע מהתורה בו מובא או מוזכר חג הפסח והקריאה היא לפי סדר הסימנים:

משך תורא; קדש בכספא; פסול במדברא; שלח בוכרא. סימנים אלה הם צמדי מלים בארמית שיש להם משמעות כל שהיא. למשל: הביטוי "משך תורא" הוא תרגום של "עור הפר" (ויקרא, ד' 11). בדורות האחרונים מנסים דרשנים למצוא רמזים נסתרים לביטויים אלה ולנו אין עניין לדון בהם כאן.

בימינו נהוג לקרוא בפסח קריאות אלה ובסדר זה בכל קהילות ישראל:

א' של פסח: משך - "משכו וקחו לכם" - שמות, פרשת בא; פרק י"ב, 21 - 51.
 ב' של פסח: תורא - "שור או כשב" - ויקרא, פרשת אמור; פרק כ"ב, 26 - כ"ג 44.
 ג' של פסח: קדש - "קדש לי כל בכור" - שמות, פרשת בא; פרק י"ג 1 - 16.
 ד' של פסח: בכספא - "אם כסף תלוה" - שמות, פרשת משפטים; פרק כ"ב 24 - כ"ג 19.
 ה' של פסח: פסול - "פסול לך שני לוחות" - שמות, פרשת כי-תשא; פרק ל"ד 1 - 26.
 ו' של פסח: במדברא - "במדבר סיני.. בשנה השנית" - במדבר, פרשת בהעלותך; פרק ט 1 - ט 14.
 שביעי של פסח: שלח - "ויהי בשלח פרעה" - שמות, פרשת בשלח; פרק י"ג 17 - ט"ו 26.
 שמיני של פסח: בחו"ל בוכרא - "כל הבכור" - דברים, פרשת ראה; פרק ט"ו 19 - ט"ז 17.

מדוע שינו את סדר הקריאות ממה שהן לפי סדרן בתורה?

היינו מצפים שהקריאות לפסח יהיו לפי סדרן בתורה כפי שמציע רב פפא (שם) לפי הסימן מאפ"ו, שפירושו "משכו וקחו לכם צאן" (שמות יב, כא ואילך) "אם כסף תלוה את עמי" (שמות כב, כד - כג, יט) "פסל לך" (שמות לד, א-כו), "וידבר" (במדבר ט, א-טו). אבל כבר ממבט ראשון רואים שסדר הקריאות של "משך תורא" שמציג אביי לא ערוך לפי סדרן בתורה.

מתברר שהעיקרון המנחה לקריאות בימי הפסח אכן היה שיקראו לפי סדרן בתורה. אלא שעם זאת קבעו חז"ל שאם יש קריאה הקשורה ליום מסוים של החג נוציא את הקריאה ממקומה שעל הסדר ונעביר אותה ליום המתאים.

בתוך רשימת הקריאות לימי הפסח שבתורה אנו מוצאים שתי פרשיות כאלה:

1. בפרשת המועדים שבפרשת "אמור" המתחילה בקריאת "שור או כשב" באות מצוות ספירת העומר ומצוות הקרבת העומר שזמנם **ביום השני של פסח**, לכן העבירו את קריאתה של פרשה זו ממקומה השישי בתורה ליום השני של פסח, היום בו מתחילים את ספירת העומר, שהוא גם היום בו היו מקריבים את העומר כשהיה בית המקדש קיים.
2. את קריאת "בשלח" בה שירת הים, שמקומה הוא שלישי בסדר הקריאות בתורה העבירו ליום שביעי של פסח כי לפי המסורת ביום זה עברו ישראל את הים ואמרו את שירת הים.

שינוי נוסף בסדר הקריאות כאשר א' של פסח חל ביום חמישי

אמר רב הונא אמר רב: שבת שחל להיות בחולו של מועד בין בפסח בין בסוכות מקרא קרינן "ראה אתה" (מגילה לא.) קריאת "ראה אתה" שרב הונא אומר בשם רב שקריאתה היא בשבת חול המועד כוללת בתוכה את "פסול לך" שקריאתה נועדה לפי אביי ליום חמישי של פסח. אבל חז"ל ראו לנכון לקבל את הצעת רב הונא שנאמרה בשם רב שהקריאה בשבת חול המועד תהיה הקריאה של "ראה אתה" ש"פסול לך" נכללת בה. לכן החליטו חז"ל שבשנה בה חל א' של פסח ביום חמישי, נקדים לקרוא אותה בשבת חול המועד שהיא היום השלישי של פסח, ומדוע ראו חז"ל לנכון לקבל את הצעת רב הונא לקרוא את "ראה אתה" (שכוללת את "פסול לך") בשבת חול המועד? כי בפרשה זו נזכרת (בנוסף לפסח) גם שמירת השבת "ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות" (שמות. לד 21). לפי רש"י (במגילה שם, עפ"י חגיגה י"ח.) לומדים "איסור מלאכת חולו של מועד" מהפסוק "את חג המצות תשמור" (שם ל"ד 18) מה שמסביר מדוע העדיפו קריאה זו לשבת חול המועד של פסח ולא את "אם כסף" (שנקראת בד"כ ביום רביעי של פסח) שגם בה נזכר שבת ופסח.

יום א' של פסח יכול לחול בלוח הקבוע רק בימים א', ג', ה' או שבת ("לא בד"ו פסח"). שבת בחול המועד של פסח יכול לבוא רק כאשר א' של פסח חל ביום שלישי או ביום חמישי (כאשר א' של פסח חל ביום ראשון או שבת לא יהיה בשנה זו שבת בחול המועד). כאשר א' של פסח חל ביום שלישי, אז שבת חול-המועד יחול בחמישי של פסח והקריאה תהיה "פסול לך" (בתוספת הפסוקים מ"ראה אתה" - שמות לג 12) ולא יהיה צורך בשום שינוי בסדר הקריאות אבל כאשר א' של פסח יחול ביום חמישי, אז נקרא בשבת חול המועד את קריאת "פסול לך" ויהיה עלינו "להזיז" את קריאת "קדש ליי" (הנקראת כרגיל ביום שלישי של פסח) ליום רביעי של פסח ואת קריאת "אם כסף" נזיז מיום רביעי של פסח ליום חמישי של פסח וכך נקבל בפסח שחל ביום חמישי סדר קריאות שונה משאר השנים.

ההבדלים בין חול המועד של פסח לחול המועד של סוכות

בכל ימי הפסח מוציאים שני ספרי תורה. ביו"ט ראשון קוראים 5 עולים בפרשת "בא" "משכו וקחו לכם" (שם יב 21) ואם חל א' של פסח בשבת קוראים 7 עולים ומתחילים ב"והיה היום הזה לכם" (שם יב 14) ועליהם נוסף המפטיר שקורא בקורבנות החג: ביום טוב ראשון: במדבר כח 16-25 (10 פסוקים) ובשבת חול המועד: שם כח 19-25 (7 פסוקים).

בחול המועד אין קריאת מפטיר. קוראים בתורה 4 עולים; בחול המועד של פסח קוראים ל-3 בספר הראשון את הקריאה המיוחדת לאותו יום כנ"ל והעולה הרביעי קורא בספר שני במוסף הקורבנות של פסח פסוקים 19-25.

בניגוד לסוכות אין חילוק בקורבנות של ימי פסח ובכל יום מ-7 ימי הפסח מקריבים אותם קורבנות והקריאה בספר השני היא אותה קריאה בכל ימי חול המועד

ביום הראשון של סוכות מוציאים שני ס"ת. בספר הראשון קוראים את פרשת המועדות שבחומש ויקרא (כב 26) והיא אותה קריאה שקוראים ביום השני של פסח ובספר השני קורא המפטיר בפרשת המוספין שבסדר פנחס (כט 12-17).

בשבת חול המועד סוכות מוציאים שני ספרי תורה. בראשון קוראים אותה קריאה כמו בשבת חול המועד פסח "ראה אתה אומר" ובשני קורא המפטיר את מוסף היום בפרשת פנחס.

לחול המועד סוכות לא נמצאו בתורה קטעי קריאה מיוחדים כמו לחג הפסח ומוציאים רק ספר תורה אחד. עם זאת בסוכות (בניגוד לפסח) הקורבנות חלוקים ולכל יום מימי סוכות יש קריאה של 3 פסוקים עם מוסף קורבנות שונה. ומכיוון שחובת היום בחוה"מ היא להעלות לתורה 4 קרואים, אז כל 4 הקרואים חוזרים וקוראים את 3 פסוקי אותו יום. בחו"ל שיש להם דין "ספקא דיומא" קוראים בכל יום קריאות של שני ימים ויש בזה מנהגים שונים.